

Asia C-43/22

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

18.1.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Najwyższy (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

22.12.2021

Valittaja:

Prokurator Generalny

Muut asianosaiset:

D.J., D[X]. J., Ł.J., S.J; Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.

Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian kohde

Ylimääräinen muutoksenhaku tuomiosta, jolla määrättiin vahingonkorvausta lähiomaisen kuolemasta aiheutuneesta vahingosta.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Sellaisen tilanteen yhteensopivuus unionin oikeuden kanssa, jossa tuomari määrätään toisiin tehtäviin ylemmän oikeusasteen siviilituomioistuimeen määrääjäksi tai määräämättömäksi ajaksi sellaisilla perusteilla, joita ei julkisteta, ja jossa tämä määräys voidaan peruuttaa milloin hyvänsä ja päätöksellä, jota ei perustella.

SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko Euroopan uniosta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEU) 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa ja 5 artiklan 1–3 kohtaa, luettuina yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan ja 51 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansallisille säännöksille, joiden mukaan jäsenvaltion oikeusministeri voi sellaisilla perusteilla, joita ei julkisteta, yhtäältä määrätä tuomarin toisiin tehtäviin ylemmän oikeusasteen siviilituomioistuimeen, joka on toimivaltainen käsittelemään unionin oikeuden alaan kuuluvia asioita, määrääjäksi tai määräämättömäksi ajaksi ja toisaalta milloin hyvänsä ja päätöksellä, jota ei perustella, peruuttaa tämän määräyksen?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa ja SEU 5 artiklan 1–3 kohtaa, luettuina yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ja 51 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakua sellaisesta tuomioistuinratkaisusta, jonka antaneeseen kokoonpanoon kuuluu ensimmäisessä kysymyksessä kuvatulla tavalla toisiin tehtäviin määrätty tuomari, on velvollisuus viran puolesta tutkia, onko tällainen tuomioistuin riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, myös siinä tapauksessa, että tutkittava tapaus ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan?

3. Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko SEU 19 artiklan 1 kohdan toista alakohtaa ja SEU 5 artiklan 1–3 kohtaa, luettuina yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ja 51 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että jäsenvaltion tuomioistuimelle asetetaan velvollisuus kumota lainvoimainen tuomioistuinratkaisu aina, kun todetaan, että tällä tavoin toisiin tehtäviin määrätty tuomari on osallistunut asian käsittelyyn eikä tuomioistuin, jonka kokoonpanoon hän kuului, ollut riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, lainvoimaisen tuomioistuinratkaisun kumoamiseen tarkoitetun oikeussuojakeinon, kuten ylimääräisen muutoksenhaun, avulla, vai kuuluvatko tällaisen loukkauksen seuraukset jäsenvaltion menettelyllisen itsemääräämisoikeuden alaan?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

SEU 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta ja SEU 5 artiklan 1–3 kohta

Perusoikeuskirjan 47 artikla ja 51 artiklan 1 kohta

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Puolan tasavallan perustuslain (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) 45 §, 178 §:n 1 momentti, 179 §;

Yleisten tuomioistuinten järjestelmästä annetun lain (Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych, jäljempänä p.u.s.p) 77 §;

Siviiliprosessilain (Kodeks postępowania cywilnego, jäljempänä k.p.c.) 1 §, 379 §:n 4 momentti, 386 §:n 2 momentti, 398¹³ §, 398¹⁵ §, 398²¹ §;

Ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain (Ustawa o Sądzie Najwyższym) 1 §:n 1 kohdan b alakohta, 26 §:n 1 momentti, 89 §:n 1 momentti, 91 §:n 1 momentti, 95 §:n 1 kohta;

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 1 Sąd Apelacyjny (ylioikeus) hylkäsi 18.10.2017 antamallaan tuomiolla molempien osapuolten valitukset Sąd Okręgowy (alueellinen tuomioistuin) 9.3.2016 antamasta tuomiosta, jolla vastaaja, Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K(voivodikunnan ambulanssipalvelu K:ssa), määrättiin suorittamaan kullekin kantajista D.J, D[X]. J, Ł.J. ja S.J. 100 000 zlotya lakisääteisine korkoineen 7.8.2013 lukien maksupäivään asti vahingonkorvauksena lähiomaisen I.J:n kuolemasta aiheutuneesta vahingosta siviililain (Kodeks Cywilny, jäljempänä k.c.) 446 §:n 4 momentin, luettuna yhdessä k.c:n 23 ja 24 §:n kanssa, perusteella.
- 2 Ratkaisukokoonpanoon kuuluivat J.K. ja J.N, Sąd Apelacyjnyn tuomarit, jotka toimivat virassa Sąd Apelacyjnyssa, sekä A.P. - P, Sąd Okręgowy tuomari, joka on määrätty 1.11.2016 alkaen määräämättömäksi ajaksi toimimaan tuomarinvirassa Sąd Apelacyjnyssa.
- 3 Valtakunnansyyttäjä (Prokurator Generalny) haki muutosta Sąd Apelacyjnyn tuomioon ylimääräisellä muutoksenhakumenettelyllä ylimmästä tuomioistuimesta annetun lain 89 §:n 1 momentin, luettuna yhdessä 115 §:n 1 ja 1 a momentin kanssa, perusteella vedoten tarpeeseen varmistaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteita toteuttavan demokraattisen oikeusvaltion periaatteen toteutuminen ja riitauttaen tuomion kokonaisuudessaan.
- 4 Valtakunnansyyttäjä moitti valituksenalaista tuomiota Puolan tasavallan perustuslaissa määriteltyjen ihmis- ja kansalaisoikeuksien ja -vapauksien sekä niitä koskevien periaatteiden loukkaamisesta, ensinnäkin koska siinä oli katsottu asianmukaiseksi vahingonkorvaukseksi kantajille 100 000 zlotya kullekin, vaikka perheenjäsenten väliset perhesiteet katkesivat Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K:n työntekijän rikkomuksen johdosta aiheutuneen I.J:n kuoleman seurauksena eivätkä määrätty summat täytä vahingonkorvauksen ennallistavaa luonnetta, ja toiseksi koska siinä oli jätetty huomiotta kantajien oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, joka on seurausta Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K:n työntekijän rikkomuksesta, ja harkitsematta mahdollisuutta myöntää heille vaadittu vahingonkorvaus kokonaisuudessaan eli 200 000 zlotya kullekin. Valtakunnansyyttäjä vetosi myös ilmeiseen aineellisen oikeuden rikkomiseen, koska kyseisessä tuomiossa oli tulkittu virheellisesti k.c:n asiaan liittyviä säännöksiä, mikä johti siihen lopputulokseen, että asianmukainen korvaus

kantajille on 100 000 zlotya kullekin, minkä ylittäviltä osin korvaus olisi suhteeton.

- 5 Ylimääräiseen muutoksenhakuun antamassaan vastauksessa kantajat vaativat, että vaatimukset hyväksytään kokonaisuudessaan ja että vastaaja velvoitetaan korvaamaan heidän oikeudenkäyntikulunsa. Vastaaja puolestaan vaati vastauksessaan, että vaatimukset hylätään ilmeisen perusteettomina ja että hänelle korvataan hänen oikeudenkäyntikulunsa.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöjen perusteista

- 6 Tarve esittää päätösosassa muotoillut oikeudelliset kysymykset unionin tuomioistuimelle johtuu p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella määräämättömäksi ajaksi toisiin tehtäviin ylemmän oikeusasteen tuomioistuimeen määrätyn tuomarin osallistumisesta tuomioistuimen kokoonpanoon, joka antoi muutoksenhaun kohteena olevan ratkaisun. Se perustui unionin tuomioistuimen 16.11.2021 antamaan tuomioon Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ym. (C- 748/19–C- 754/19, (EU:C:2021:931), jonka 72, 73, 81, 82, 83, 88 ja 90 kohta ja tuomiolauselma on mainittu ennakkoratkaisupyyntöissä.
- 7 Tässä yhteydessä herää ensinnäkin kysymys siitä, onko asiassa C-748/19, rikosoikeudellisen menettelyn perusteella, annetun tuomion sisällöstä tehtyjä johtopäätöksiä sovellettava myös p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella määrättyjen siviiliasioita käsittelevien tuomareiden tilanteeseen.
- 8 Koska kyseinen tuomio annettiin rikosasioita käsittelevän tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntöjen perusteella, sen johtopäätökset eivät ole suoraan sovellettavissa siviiliasioita käsittelevien toisiin tehtäviin määrättyjen tuomareiden tilanteeseen – jo senkään vuoksi, että kysymyksillä pyritään selvittämään kansallisen lainsäädännön yhteensopivuutta eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 6 artiklan 1 ja 2 kohdan kanssa. Lisäksi rikos- ja siviiliprosessien ilmeisten eroavaisuuksien ohella näin on mm. siksi, että oikeusministerillä, joka on samanaikaisesti myös valtakunnansyyttäjä, ei ole siviiliprosessissa määräysvaltaa toiseen prosessin osapuoleen nähden (toisin kuin rikosprosessissa, jossa hänellä on määräysvalta yleiseen syyttäjään nähden).
- 9 Näin ollen herää epäily siitä, voidaanko unionin tuomioistuimen asiassa C-748/19 antamaa ratkaisua soveltaa sellaisen tuomarin tilanteeseen, joka on määrätty p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin 1 kohdassa – jossa ei edellytetä määräyksen perusteiden ilmoittamista eikä niiden julkistamista – määritellyin edellytyksin hoitamaan virkaa ylemmän oikeusasteen tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvia siviiliasioita. Samanlainen kysymys nousee esille, kun otetaan huomioon, että tuomarin, joka on määrätty hoitamaan tuomarinvirkaa ylemmän oikeusasteen tuomioistuimessa, joka

on toimivaltainen käsittelemään unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvia siviiliasioita, määrääminen toisiin tehtäviin voidaan p.u.s.p:n 77 §:n 4 momentin perusteella – kuten tuomarin, joka on määrätty ratkaisemaan unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvia rikosasioita – peruuttaa ilman ennakkovaroitusaikaa oikeusministerin päätöksellä, jota ei tarvitse perustella.

- 10 Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, on tarpeen määritellä määrittää sen seuraukset, että toisiin tehtäviin määräämistä koskevat säännökset – edellä määritellyssä laajuudessa – katsotaan unionin oikeuden vastaisiksi. Kysymys on ennen kaikkea siitä, onko kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakua tuomioistuinratkaisusta, jonka antaneeseen kokoonpanoon toisiin tehtäviin määrätty tuomari osallistui, velvollisuus tutkia viran puolesta, onko tällainen tuomioistuin riippumaton ja puolueeton tuomioistuin, myös silloin, kun käsiteltävä asia ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan.
- 11 Pääasiassa riitautettu tuomio on nimittäin annettu asiassa, jossa vaaditaan vahingonkorvausta lähimaisen kuolemasta aiheutuneesta vahingosta, eikä tällaisten vaatimusten esittämistä ole säännelty säädösten tasolla unionin lainsäädännössä. On kuitenkin huomattava, että unionin tuomioistuimen tuomio C-748/19 annettiin asiassa, joka liittyi unionin oikeuteen direktiivin 2016/343 soveltamisalan kautta. Tästä syystä kyseistä unionin tuomioistuimen tuomiota ei voida Sąd Najwyżsyzyn arvion mukaan suoraan soveltaa tilanteeseen, jossa toisiin tehtäviin määrätty tuomarit paitsi ratkaisevat asioita eriluonteisessa prosessissa (eli siviiliprosessissa) myös käsittelevät sellaisia asioita, jotka eivät kuulu Euroopan unionin lainsäädäntömenettelyssä vahvistettujen oikeusnormien soveltamisalaan.
- 12 Jos unionin tuomioistuin toteaisi ensimmäiseen kysymykseen vastatessaan, että myöskään siviiliasioita ratkaisevat, p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella toisiin tehtäviin määrätty tuomarit eivät täytä riippumattomuuden ja puolueettomuuden takeita, herää kysymys siitä, mitä seurauksia tällä olisi oltava silloin, kun unionin oikeuden soveltamisalaan kuulumattomassa siviiliasiossa annettu tuomiosta valitetaan. Tällaisessa tapauksessa herää perusteltu epäily erityisesti siitä, voiko kansallisella tuomioistuimella, joka käsittelee muutoksenhakua tuomioistuinratkaisusta, jonka antaneeseen kokoonpanoon edellä kuvatulla tavalla toisiin tehtäviin määrätty tuomari osallistui, velvollisuus tutkia viran puolesta, onko kyseinen tuomioistuin riippumaton ja puolueeton tuomioistuin. Jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaate voi nimittäin johtaa siihen lopputulokseen, että on kansallisen lainsäädännön tehtävä määrittää, onko ja miltä osin muutoksenhakutuomioistuimen tutkittava tätä seikkaa, mukaan lukien muun muassa kysymys siitä, onko menettelyn osapuolen väite tällöin tarpeen.
- 13 Lisäksi, jos näin muotoiltuun toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, herää epäily mahdollisuudesta kumota tuomio, jonka antaneeseen kokoonpanoon p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin perusteella toisiin tehtäviin määrätty tuomari

osallistui, ylimääräisen muutoksenhaun kaltaisen oikeussuojakeinon avulla. Tältä osin kysymys on erityisesti mahdollisuudesta asettaa tämäntyyppistä oikeussuojakeinoa tutkivalle kansalliselle tuomioistuimelle velvollisuus kumota lainvoimainen tuomio aina, kun todetaan, että tällä tavoin toisiin tehtäviin määrätty tuomari osallistui asian käsittelyyn, jolloin tuomioistuin, jonka kokoonpanoon hän osallistui, ei ollut riippumaton ja puolueeton tuomioistuin unionin tuomioistuimen tarkoittamalla tavalla.

- 14 Ylimääräinen muutoksenhakumenettely on luonteeltaan poikkeuksellinen keino, jonka perusoletuksena on määritellä sen edellytykset siten, että sen avulla voidaan kumota sellaiset tuomioistuinratkaisut, joissa on perustavanlaatuisia puutteita sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteita toteuttavan demokraattisen oikeusvaltion periaatteen kannalta. Sąd Najwyższy ylimääräisen muutoksenhakumenettelyn seurauksena toteuttaman erityisen perustuslainmukaisuuden valvonnan tehtävänä ei ole kaikkien annettujen virheellisten tuomioiden vaan ainoastaan sellaisten tuomioiden kumoaminen, joilla loukataan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteita toteuttavan demokraattisen oikeusvaltion perustan muodostavan yhteiskuntasopimuksen perusteita ja jotka siten koskevat yksilön ja julkisen vallan välisten suhteiden määrittelyä tai kyseessä olevan yksilön ihmisarvoa. Todettujen loukkausten, jotka uhkaavat tätä periaatetta, on siten oltava riittävän vakavia voidakseen vaikuttaa oikeusvoimaan. Ylimääräinen muutoksenhakumenettely, joka menestyessään mahdollistaa lainvoimaisen tuomion kumoamisen, muodostaa poikkeuksen lainvoimaisten tuomioistuinratkaisujen pysyvyyttä koskevaan perustuslailliseen periaatteeeseen. Tästä syystä pelkästään ilmeisen lainvastainen tuomio ei vielä oikeuta sen kumoamiseen demokraattisen oikeusvaltion periaatteen noudattamisen varmistamiseksi, koska joskus tietyissä olosuhteissa on annettava etusija perustuslailliselle oikeusvarmuudelle, jonka olennainen osa on oikeusvoiman (res judicata) suoja, jolla suojataan tuomioistuinratkaisujen ja niiden muodostamien oikeussuhteiden vakautta ja pätevyyttä.
- 15 Tämä lainvoimaisten tuomioistuinratkaisujen vakauden periaate on myös tärkeä arvo unionin oikeusjärjestyksessä. Oikeusvoiman, lain ja oikeussuhteiden vakauden sekä hyvän ~~oikeudenkäytön~~ lainkäytön kannalta pidetään tärkeänä, että tuomioistuinratkaisut, jotka tulevat lainvoimaiseksi, kun käytettävissä olevat muutoksenhakukeinot on käytetty tai niille asetetut määräajat ovat päättyneet, ovat kiistattomia. Unionin oikeus ei siten velvoita kansallista tuomioistuinta luopumaan sellaisten kansallisten menettelysääntöjen soveltamisesta, jotka antavat tietyille tuomiolle lainvoiman, vaikka se mahdollistaisi kyseisestä tuomiosta johtuvan unionin oikeuden loukkaamisen ~~estämisen~~ korjaamisen (tuomio 1.6.1999, Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, 46 ja 47 kohta ja tuomio 16.3.2006, Kapferer, C-234/04, EU:C:2006:178, 20, 21 ja 24 kohta).
- 16 Samanaikaisesti unionin oikeudessa sovelletaan tehokkuuden periaatetta (effet utile), joka edellyttää, että unionin oikeutta sovelletaan täysimääräisesti kaikissa jäsenvaltioissa, ja joka takaa yksilöille unionin oikeudesta seuraavien oikeuksien menettelyllisen suojan. Tämän periaatteen valossa unionin oikeutta olisi

sovellettava viran puolesta ilman, että siihen pitäisi vedota osapuolen esittämässä väitteissä.

- 17 Tehokkuusperiaatteen erityinen täydennys on jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden käsite. Tämän opin, joka on muotoiltu perinteisesti unionin tuomioistuimen 16.12.1976 antamissa tuomioissa Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188) ja Comet (45/76, EU:C:1976:191), mukaan unionin sääntelyn puuttuessa kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on määritettävä toimivaltaiset tuomioistuimet ja annettava menettelysäännöt niitä oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet.
- 18 Edellä esitetyn perusteella on epäselvää, onko ylimääräisen muutoksenhakumenettelyn, jossa on haettu muutosta unionin oikeuden soveltamisalaan kuulumattomassa siviiliasiassa annettuun lainvoimaiseen ratkaisuun, jonka antamiseen osallistui p.u.s.p:n 77 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella ylemmän oikeusasteen tuomioistuimeen toisiin tehtäviin määrätty tuomari – jos tuomioistuin katsoo, analogisesti asiassa C-748/19 annetun tuomion kanssa, että tällainen tuomari ei takaa riippumattomuuden ja puolueettomuuden periaatteiden toteutumista – johdettava tuomion kumoamiseen. Tässä tapauksessa on ennen kaikkea selvitettävä, onko ylimääräisen muutoksenhaun kaltaista muutoksenhakukeinoa tutkivan kansallisen tuomioistuimen viran puolesta ja jokaisessa tapauksessa kumottava lainvoimainen tuomioistuinratkaisu, jonka antaneeseen kokoonpanoon kuului tällainen toisiin tehtäviin määrätty tuomari, vai onko tässä tapauksessa mahdollista määrittää loukkauksen seuraukset kansallisen lainsäädännön mukaisesti edellä mainitun jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden yhteydessä.